

Zbigniew Rusek
Kraków

PROFESOR KAZIMIERZ POLAŃSKI
6 IV 1929 – 6 II 2009

Nauka polska poniosła bolesną stratę. Dnia 6 II 2009 r. po długiej i nieuleczalnej chorobie zmarł prof. dr hab. Kazimierz Polański, wybitny sławista, językoznawca, anglista.

Kazimierz Polański urodził się 6 IV 1929 r. w Brzodowicach k. Chorodowa (w ówczesnym województwie lwowskim). Szkołę średnią ukończył w Tarnowie. W latach 1950–1955 studiował filologię słowiańską na Uniwersytecie Jagiellońskim. Był najzdolniejszym studentem na roku. Wszystkie stopnie naukowe zdobył na UJ. Doktoryzował się w 1961 r. na podstawie rozprawy *Morfologia zapożyczeń niemieckich w języku połabskim* (wyd. w 1962); habilitację uzyskał w 1967 r. na podstawie monografii *Składnia zdania złożonego w języku górnołużyckim*. Profesorem nadzwyczajnym został w 1973 r., a zwyczajnym w 1978 r. Od 1974 r. był członkiem Komitetu Językoznawstwa PAN. Cztery lata później został członkiem Prezydium Komitetu, a w 1990 r. przewodniczącym Prezydium KJ PAN. W 1998 r. został członkiem-korespondentem PAN, kilka lat później członkiem rzeczywistym PAN i PAU.

Prof. K. Polański po ukończeniu studiów nie miał od razu stałej posady. Etat w PAN otrzymał dopiero w maju 1957 r. w Pracowni Języka Prasłowiańskiego, gdzie pozostawał do habilitacji. Równocześnie pracował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. Po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego został zwolniony z pracy w PAN i przeniósł się do Poznania, gdzie był prodziekanem Wydziału Filologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza i wicedyrektorem Instytutu Filologii Angielskiej.

Po kilku latach przeprowadził się do Katowic. Został profesorem w Instytucie Filologii Obcych, a po jego podziale na mniejsze jednostki pracował w Instytucie Filologii Angielskiej. W tym samym czasie wykładał na Uniwersytecie Jagiellońskim,

w Instytucie Filologii Angielskiej, Instytucie Filologii Słowiańskiej, a także w Instytucie Filologii Germańskiej (najpierw na pół etatu, potem na pełnym etacie).

W latach 1989–1995 prof. K. Polański pracował na etacie na UJ, gdzie w kilka lat po śmierci prof. Adama Heinza objął stanowisko kierownika Katedry Językoznawstwa Ogólnego i Indoeuropejskiego, najbardziej prestiżowej jednostki naukowej o tej specjalności w Polsce. W latach 1995–2005 głównym miejscem jego pracy stał się ponownie Uniwersytet Śląski. Od 2005 r. aż do śmierci pracował w Wyższej Szkole Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach, prowadząc seminarium na filologii angielskiej.

Prof. K. Polański był wielokrotnie zapraszany jako *visiting-profesor* na uniwersytety w USA. Wykładał językoznawstwo ogólne i słowiańskie na Yale University (4 kontrakty), Harvard University w Cambridge, University of California w Los Angeles i w Berkeley, University of Chicago, University of Pennsylvania w Filadelfii, Columbia University w Nowym Jorku, University of Massachusetts w Amherst, University Illinois w Urbana.

Wprawdzie główną, wyniesioną ze studiów, specjalnością Profesora była slawistyka, a szczególnie język połabski i łużycki, ale wykładał też językoznawstwo ogólne i prowadził seminaria anglistyczne. Wykształcił wielu anglistów, w tym późniejszych profesorów (m.in. Janusza Arabskiego, Rafała Molenckiego, Andrzeja Łydę).

Prof. K. Polański był wybitnym znawcą języka Drzewian połabskich, chociaż jego specjalnością wyniesioną ze studiów slawistycznych był język czeski (nie opublikował zresztą ani jednego artykułu poświęconego czeszczyźnie). Jest autorem *Polabian-English Dictionary*, *Słownika etymologicznego języka Drzewian połabskich*, *Gramatyki języka połabskiego* (w druku), monografii *Morfologia zapożyczeń niemieckich w języku połabskim* i wielu artykułów, np.: seria *Polabica*, *Drobiazgi słownikowe połabskie*, *Z morfologii połabskiej – na tle porównawczym*, *Etymologie połabskie* (kilka artykułów), *Uwagi o koniugacji połabskiej*, *Kategoria strony w języku połabskim* i in.

Niezwykle trudne badania języka połabskiego, martwego od przeszło 200 lat, a dostępnego jedynie w bardzo niewielkim materiale pisanim, uznaje się za fundamentalne dla językoznawstwa słowiańskiego. W tej dziedzinie był Profesor specjalistą w skali światowej.

Drugą specjalnością slawistyczną K. Polańskiego był język łużycki, a dokładniej górnołużycki.

W tej dziedzinie napisał monografię *Składnia zdania złożonego w języku górnołużyckim*, *Zarys gramatyki języka górnołużyckiego* (dodatek do *Słownika górnołużycko-polskiego* Henryka Zemana) i wiele artykułów poświęconych gramatyce tego języka, m.in. *Rola rodzaju gramatycznego w procesie tworzenia rzeczowników na przykładzie języka górnołużyckiego*, *Rodzaj gramatyczny a derywacja rzeczowników w języku górnołużyckim*, *Problemy zdań relatywnych na przykładzie języka górnołużyckiego*, *Parataktyczne połączenia zdaniowe w języku górnołużyckim*¹.

¹ Pełną bibliografię prac Kazimierza Polańskiego można znaleźć w książce *Kazimierz Polański, Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiae*, Katowice 2008.

Ale główną specjalnością Profesora było językoznawstwo ogólne. Już pod koniec lat 50. XX w. wraz z prof. Tadeuszem Milewskim zorganizował seminarium poświęcone językoznawstwu współczesnemu i teoretycznemu, które koncentrowało się na najnowszych osiągnięciach lingwistycznych, zwłaszcza teoretycznych. Uczestnictwo w tym seminarium było początkiem kariery wielu językoznawców polskich i zagranicznych. Językoznawstwo ogólne, teoretyczne, współczesne było też główną dziedziną seminarium doktoranckiego i wykładów monograficznych, prowadzonych przez prof. K. Polańskiego na UJ (prowadził je jeszcze przez jakiś czas po odejściu na emeryturę).

Tematami seminarium i wykładów były: gramatyka transformacyjno-generatywna, gramatyka Montague'a, filozofia języka, semantyka, językoznawstwo indoeuropejskie. Piszący te słowa miał szczęście uczestniczyć w tym seminarium, a także słuchać wielu wykładów Profesora.

Większość publikacji prof. K. Polańskiego dotyczy językoznawstwa teoretycznego i współczesnego bądź ściśle wiąże się z teorią języka. Należy wymienić choćby *Słownik terminologii językoznawczej* (wspólnie z A. Heinzem i Z. Gołębem), redakcję *Słownika syntaktyczno-generatywnego czasowników polskich* (5 tomów), redakcję i współautorstwo *Encyklopedii językoznawstwa ogólnego*, redakcję *A Terminological Dictionary of Algebraic Linguistics*, a także takie prace, jak np.: *Metoda informacyjna w gramatyce transformacyjno-generatywnej*, *Gramatyki generatywne a metoda transformacyjna*, *Sentence Modality and Verbal Modality in Generative Grammar*, *The Place of Generative Grammar in Present Day Linguistics*, *Notes on Functional Properties of Deep Structure Categories*, *Some Remarks on the Nature of linguistic Descriptions*, *The Problem of Semantic Implication of Notion 'subject'*, *The Problem of Autonomy of Linguistics*, *Some Remarks on Transformations, Intentions, Extensions and Contrastive Grammar*, *On the Notion Underlying Structure as Used in Various Theories*, *Językoznawstwo słowiańskie wobec nowych prądów w typologii lingwistycznej*, *Sound Alternation and the Problem of Language Irregularity*, *Kreatywność języka a gramatyka generatywna*. Napisał też Profesor pewną liczbę artykułów z zakresu języka angielskiego lub opartych na angielskim materiale językowym, np. *Idiomatic Expressions and Contrastive Studies* (część spośród cytowanych powyżej prac opartych jest na materiale angielskim).

Prof. K. Polański był założycielem i redaktorem prestiżowego periodyku językoznawczego „Linguistica Silesiana”, redaktorem „Biuletynu Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” (od 1986 r.). Zasiadał także w Komitecie redakcyjnym „Studiów z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”.

Prof. K. Polański został wyróżniony trzema doktoratami *honoris causa*: Uniwersytetu Opolskiego (2003), Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie (2004) oraz Uniwersytetu Śląskiego (2008, na dwa miesiące przed śmiercią). Otrzymał też tytuł Profesora Honorowego Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Był także polskim delegatem do Międzynarodowego Stałego Komitetu Lingwistów w Lejdzie (od 1975 r.), członkiem Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułu Naukowego (od 1976 r.), został też wybrany na dwie kadencje do Komitetu Badań Naukowych (1994–2000).

Zostawił po sobie 13 książek, z czego niektóre w wielu tomach, ok. 100 artykułów i 26 innych publikacji. Ostatnią książkę ukończył mimo poważnej i nieuleczalnej choroby bezpośrednio przed śmiercią.

Prof. K. Polański wypromował blisko 30 doktorów, uczestniczył jako recenzent w dużej liczbie przewodów doktorskich, habilitacyjnych i profesorskich. Uczniowie Profesora dobrze pamiętają nie tylko jego seminaria, ale też ogromną życzliwość i troskę o właściwy rozwój naukowy, pomoc w docieraniu do niedostępnych w Polsce publikacji zagranicznych, a też i starania, by wartościowe prace młodych doktorów mogły ukazać się w druku.